

Bokomtale

av Jan Olav Johannessen

PSYKE under press, SAMFUNN i endring

Et psykososialt, idehistorisk og samfunnsetisk perspektiv

Forfatter: Svein Haugsgjerd

Svein Sandnes bokforlag, ISBN
978-82-93903-10-9

I 1970 utgav Svein Haugsgjerd, ung lege i spesialisering i psykiatri, boken «Nytt perspektiv på psykiatrien». Boken var et kritisk blikk på den etablerte, og for det meste, sykehusbaserte behandlingssystemet. Tidsånden var preget av opprør mot det etablerte, Vietnamkrigen og politisk radikalisme. Psykisk lidelse ble sett på som uttrykk for uheldige samfunnsforhold, og frigjøring var nøkkelbegrepet.

Siden den gang har Svein Haugsgjerd vært en aktiv og toneangivende psykiater, psykoanalytiker og forfatter, og har bak seg mer enn et titalls bokutgivelser, en mengde bokkapitler, artikler og innlegg i samfunnsdebatten. Med den foreløpig siste boken, «PSYKE under press, SAMFUNN i endring», kan man si ringen er sluttet. Og heldigvis, Svein har ikke glemt sitt utgangspunkt, sitt engasjement, sitt

kritiske og skarpe blikk på sammenhengen mellom sinn og samfunn.

I forordet skriver han «Psykiatrien oppviser en utviklingshistorie vi kan kalle dialektisk, svingende fra tese til dens motsetning, derfra til en ny tes osv. I dag vil de fleste trolig være enige om at vi må ta både hjernen og sinnet (sjelslivet) i betraktning. Men med all respekt for den kunnskapen nevrovitenskapelig forskning stadig frembringer, er det mitt syn at i det praktiske møtet med den enkelte hjelpetrengende person, må hans eller hennes selvforståelse, virkelighetstolkning og unike livshistorie ha forrang».

Sagt på en annen måte: utviklingen har gitt Svein Haugsgjerd anno 1970 rett, vi forstår i dag logikken i de psykisk lidelse bedre enn for 50 år siden, vi ser *det indre som et avtrykk av det ytre*.

Boken er en glimrende innføring også i psykiatriens historie, og vil være en introduksjon til en bredere faglig forståelse for studenter i helsefag, for nyutdannede sykepleier, leger, psykologer og andre yrkesgrupper på vei inn i psykisk helsevern og psykiatri.

Boken er politisk, selvsagt. Forfatteren analyserer de nye styringsformene som New Public Management i nyliberalismens tidsalder, og peker på de mange uheldige sidene dette reflekterer, og får for organisering av helsetjenestene generelt, og for psykiatrien spesielt. Foretaksmodellen, hvor prinsipper fra styring av bedrifter og produksjonsliv overføres til velferdstjenester og helsetjenester, levnes ikke mye ære, med rette. I kapitlet «Nyliberalismens innvirkning på psyken» siterer han innledningsvis Benjamin Franklins *Advice to a young tradesman* (1748): «Glem ikke at penger er av forplantningsdyktig og fruktbar natur. Penger kan avle penger, avkommene kan avle nye avkom, osv. Jo mer man har for hånden, desto mer vil pengene avle ved hver vending, slik at profitten vil øke raskere og raskere»: Svein kommenterer dette slik «Dette er utvilsomt et godt råd til handelsmenn ... Men skal vi godta at dette rådet også skal være valgspørket til de som styrer landet i dag, 270 år senere? Samfunnet består jo tross alt ikke bare av handelsmenn, noen av oss er industriarbeidere, bønder, lærere, sykepleiere, togførere, sjåførere, servitører. For oss er ikke penger noe som yngler, det er noe vi får som lønn for utført arbeid».

Skremmende aktuelt er kapitlet om «Menneskeskapt katastrofer», hvor han skriver om «Hvorfor krig», og

siterer Freud, som etter Første verdenskrig skrev at «de primitive, ville og onde impulsene ikke har blitt borte fra noe individ», det ventet bare på en anledning til å bryte fra. Han skriver videre at «Krig kan få vanlige menneskertilåpptreveldigdestruktivt, men «det er svært utilfredsstillende å klassifisere mennesker i gode og onde. En person er sjelden helt god eller helt ond, han er vanligvis god i noen relasjoner og ond i andre (Freud/Rifking, 2018)»». En tankevekkende, og for noen, provoserende påminnelse i en tid som preges av krig, og hvor vi er de gode og de andre de onde.

Boken får sin naturlige avslutning med et kapittel om «Psykiatriens samfunnsoppdrag og psykoanalysens sivilisasjonsoppdrag». Han skriver. «Det psykiske helsevernet har et klart ansvar over samfunnets medlemmer, nemlig å møte alle de som rammes av psykiske lidelser med den beste helsehjelpen som vi har til rådighet i dag....Vårt oppdra er altså primært overfor hvert eneste av samfunnets medlemmer, ikke overfor bestemte samfunnsmessige institusjoner...Men psykiatrien må selv peke på hvilke behov for psykiske helsetjenester som foreligger, og...selv formulere hvordan disse behovene dekkes, gitt den til enhver tid foreliggende fagkunnskap..»

Slik avsluttes boken med en understrekning av konflikten mellom ny-liberalisme, de lettvinde løsninger styrt av kortsiktig økonomisk tenkning, og faglig funderte langsiktige strategier og strukturer. Og ingen er tvil om Haugsgjerds ståsted, heldigvis.

Boken viser oss sammenhenger vi alle trenger å være klar over. Godt språk, tilgjengelig. Anbefales.

*Jan Olav Johannessen M.D., Ph.D.
Professor in Psychiatry*

*University of
Stavanger,
Norway*

